

FÜRDŐÉLET TRIANON ELŐTT ÉS UTÁN A TÖRTÉNELMI FÜRDŐVÁROSBAN, GYULÁN

BEVEZETÉS

A Kárpát Medence természeti adottságainak köszönhetően Magyarországon számos természetes gyógytényező található.¹ A Dél-alföldi régióban is kiemelkedő mennyiségű és minőségű ásványvíz tört a felszínre, mely lehetővé tette Gyula városának is a fürdővárossá válást. Gyulán már a török uralom idején is működtek fürdők, melyek megalapozták a város fürdőkultúráját, de igazi fürdővárossá csak a Trianon utáni időkben vált. A gyógyturizmusban betöltött jelentős szerepét a Gyulai Várfürdő működésével és elhíresülésével érte el. A Várfürdő megnyitása előtti időszak fürdőéletét csak a szakirodalmakból és a szájhagyományok során fennmaradt történetekből ismerheti az utókor. A város történetét és a gyógyfürdő működését én is ezekből a forrásokból ismerem, valamint a gyermekkori fürdözések és sportsérülések utókezelésének emlékeiből. Gyula városa iránti személyes érintettségem később (1994-1998), az Erkel Ferenc Gimnázium tanulójaként, majd diplomaszerezés után a Békés Megyei Pándy Kálmán Kórház dolgozójaként és 2006-tól gyulai lakosként mélyült el. A fürdővárosi gyógyturizmus iránt kialakult személyes érdeklődésem és kötődésem a Gyulai Várfürdő gyógytornászaként (2004-2013), majd gyógyászati vezetőjeként (2009-2013) és a Főiskola óraadó oktatójaként (2008-tól) egyre jobban megerősödött. Jelen tanulmányom megírását a város fürdőtörténetének, fürdőkultúrájának részletesebb megismerése és megismertetése motiválta, kiemelve a Trianon okozta változások jelentőségét.

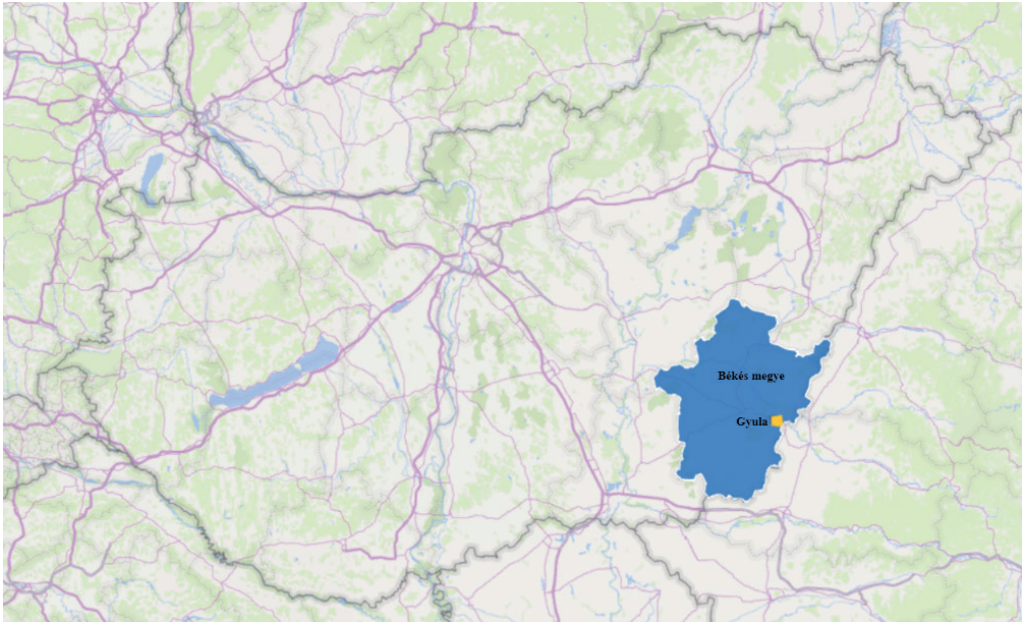
CÉLOK ÉS MÓDSZEREK

A tanulmány célja bemutatni Gyula város fürdőéletét a trianoni békeszerződés előtti és utáni időkben, mely a gyógyturizmus alapját biztosítja. A tanulmány módszertanát szekunder szakirodalmi adatok biztosítják, melyek lehetővé teszik a város történetének fejlődésével párhuzamosan ismertetni a fürdőkultúra és fürdőélet kialakulását és fejlődését, továbbá a gyógyfürdő létesülését és változásait a kezdetektől napjainkig.

1 Szabó – Hojcska 2017.

GYULA VÁROS FÖLDRAJZI HELYZETE

Gyula, a fővárostól délkeletre 220 kilométerrel található az Alföldön. A 44-es úton közelíthető meg a Körös menti sík vidéken, Békés megye délkeleti részén (1. ábra).

1. ábra: Békés megye és Gyula városa. Forrás: Saját szerkesztés

A megye területe az évmilliók alatt feltöltődött és két jelentősen eltérő rész alakult ki. A déli rész a Békés-Csanádi-hát és az északi rész, a 20 méterrel mélyebben fekvő Körösvidék.² A két térség találkozásánál fekszik Gyula városa.

GYULA VÁROS TÖRTÉNETE ÉS FÜRDŐTÖRTÉNETE TRIANON ELŐTT

Gyula városának története visszanyúlik a neolitikum idejére. Az első emberi jelenlétet igazoló történeti emlékeket az újkőkor idejéből találták meg ezen a vidéken és népvándorlás kori leletek is felszínre kerültek. A város helyén a XVI. században monostor állt, melynek jelentős szerepe volt Károly Róbert kiskirályok elleni harcában. A város nevét ennek megfelelően 1313-ban Károly Róbert két oklevele említi először Julamonustra néven.³ A település 1332-től viseli a Gyula nevet. Első kiváltságai közé tartozott a bíró- és előljároválasztás joga, valamint a vásárjog. Ezzel megindult a település várossá fejlődése és Gyula a vidék központjává vált. Ez a tendencia a Maróti csa-

² Kasza 2000.

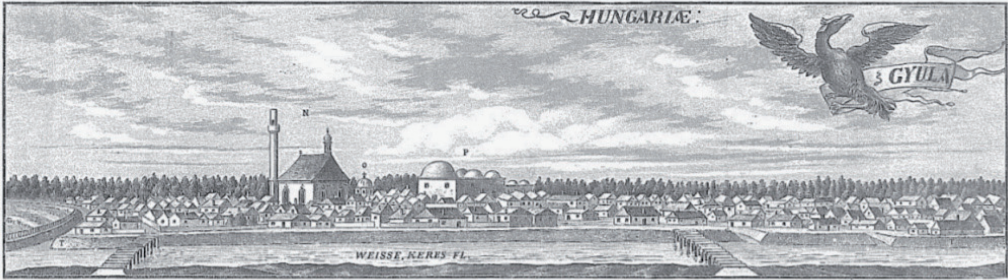
³ Scherer 1938a

lád idején tovább folytatódott és ebben az időben épült a gyulai vár is. A Maróti család kihalása után Mátyás király fiának, Corvin Jánosnak adományozta ezt a területet. Ez idő alatt vált Gyula megyeszékhellyé és az is maradt 1950-ig (2. ábra).

2. ábra: Gyula város XV. századi helyrajza. Forrás: Scherer, 1938a

Gyula városa a XVI. század elején élte fénykorát, számos kézművesnek, kereskedőnek és iparosnak adva otthont. A század közepén, 1566 nyarán azonban Gyula is elesett a török hadjáratok során és ezzel megkezdődött a 129 éves török uralom. Ez idő alatt több török iskola és imahely is épült. Továbbá itt kell megemlíteni a legelső fürdő emléket. Már az 1518-as iratok említik a keresztény kori első fürdőházat, melyet hidegfürdőként használtak (ez később a belvárosi, Petőfi téri római katolikus iskola épülete). A hideg fürdő az épület déli részében működött, melyhez a Körös felduzzasztott vizét használták. Ezt az épületet a törökök is fürdőként használták és az északi részéhez egy melegvízű fürdőt építettek, melyet főleg vallási céllal használtak. A fürdő nagy medencéjének alapját 8-10 centiméter vastag nagy kőlapok alkották, melyek 80 centiméter magas sűrűn elhelyezett kőoszlopokon helyezkedtek el. Az oszlopok között égett a tűz, mellyel a vizet melegítették (3. ábra).

3. ábra: Régi magyar kupolás török fürdő (P) Gyula belvárosában 1722-ben, Franz Rossenfeld térképén. Forrás: Vasas – Lázár, 2013

Az oldalfalakban égetett agyagsövek voltak, melyekből izzasztó fürdő létre lehet következtetni. A fürdőt csak férfiak használhatták.⁴ A török uralom idején a városi fürdők száma növekedett. Evlia Cselebi török világutazó a törökkori Gyulát bemutató írásában 11 fürdőről tett említést, de ebből az időből csak két mecset és a fürdő maradt fenn az utókor számára.⁵

Gyula vára és a város, csak 1695-ben szabadult fel a török uralom alól. Az elmocsarasodott és szinte elnéptelenedett várost Harruckern János Györgynek adományozta a király. Ebben az időszakban a települést számos csapás érte, mint pestis, kolera, tűzvész, árvizek, de a város ennek ellenére fejlődésnek indult.⁶ A szabadságharc végén Gyula városa szomorú események helyszíne lett, ugyanis 1849. augusztus 23-án a grófi kastély udvarán adták át az oroszok a tiszteket az osztrákoknak, akik közül nyolc a későbbi aradi tizenhárom vértanúja lett.⁷ A XIX. század második felében is sok természeti csapás érte a várost, de a két városrész (Német- és Magyar-Gyula) 1857-es egyesítése és az 1867-es kiegyezés után felgyorsult Gyula város fejlődése. A mezőgazdaságban a növénytermesztés került előtérbe, valamint megalapították a harisnygyárat és több új épület is épült: a városháza, magánházak, bérházak, a törvényszék épülete, a pénzügyi igazgatósági palota, kórházi pavilonok, a gimnázium, polgári leányiskola, a Komló szálló, mozi, stb.. Fürdők tekintetében ebből az időből a legelső adatok egy a Fehér-Körös partján létesült fürdőházról maradtak fenn, mely a szabadtéri fürdözést tette lehetővé a városban. Ez a szabadságharc során teljesen elpusztult, de 1856-ban újraépítették. A következő fürdő 1873-ban létesült a török idők óta első meleg vizes fürdőként, melyet Herodek Lipót bérelt. A fürdő négy szobából állt öt für-

4 Árpási 2014.

5 Hubai 1934.

6 Durkó 2004.

7 Durkó 2004.; Czeglédi 2004.

dőkáddal, melyet zsidó rituális célra használtak. Később, 1878-ban az Erkel-malomnál alakítottak ki gőzfürdőt. Az Erkel-féle (korábban Ungvári-féle) gőzfürdő hibája az volt, hogy messze helyezkedett el a városközponttól, de ennek ellenére még 1917-ben is üzemelt.⁸ A következő évben (1879) Herberth Alajos épített nyári fürdőházat az Élővíz-csatorna partján. A fürdőháznak öt fürkéje és egy tükörfürdője volt, utóbbi a férfiak részére. Ezt követően, 1886-ban nyolc zárkás fürdőházat hozatott létre, majd 1893-ban a régi fürdő helyén új fürdőházat és uszodát építtetett, mely felülmúlta a kor elvárásait. Az uszodát délelőtt csak nők és kisgyermekek használhatták, az uszodán kívül pedig kabinfürdők voltak külön nők és férfiak részére. A fürdő üdülő- és szórakozóhelyként üzemelt 1914-ig, amikor lebontották.⁹ A város új gőz- és kádfürdőjét Popp Alajos házáat átalakítva létesítette, mely a Városház utca (régén 11.) 25. szám alatt nyílt meg 1887. július 2-án (4. ábra).

Fürdő megnyitás.

Alulírott tisztelettel tudatom a n. é. helyi és vidéki közönséggel, hogy Gyulán, a főtezárn saját házámban egy teljes kényelemmel és díszszel berendezett

gőz- és kádfürdőt

szereltem fel, a mely a n. é. közönségnek f. évi július hó 2-án megnyitattik és napenként rendelkezésre áll.

A gőzfürdő reggel 7 órától déli 12 óráig urak, délutáni 2 órától 6 óráig nők számára rendelkezésre áll. A kádfürdők reggel 7 órától esti 6 óráig bárkinek rendelkezésre állanak. — Vasárnap és ünnepnap délután a fürdő zárva leend.

A teljes gőzfürdő ára	60 kr.	Kádfürdő zuhannyal	60 kr.
Gőz használat nélkül	50 kr.	„ zuhany nélkül	50 kr.
Hideg és meleg fürdő	35 kr.	Családi fürdő kettős káddal	80 kr.

B.-Gyulán, 1887. június hó 29-én.

Popp Alajos,
fürdő-talajdonos.

95. 7-3

4. ábra: Hirdetés a gőz- és kádfürdő megnyitásáról. Forrás: Békés, 1887

A gőzfürdő naponta reggel 7 órától 12 óráig a férfiak, délután 2 és 6 óra között pedig a hölgyek számára kínálta szolgáltatásait, de vasárnap és ünnepnapokon csak délelőtt tartott nyitva. Popp Alajos betegsége miatt 1901-ben eladta a fürdőt, melyet Mandorf Gyula vásárolta meg, aki bővítette a közfürdő szolgáltatásait. Bevezette a gyermek- és diákjegyvet, valamint a 10 alkalomra szóló bérletet (5. ábra).

⁸ Békés 1917b

⁹ Scherer 1938b

Fürdő értesítés.

Van szerencsém a nagyérdemű közönség becses tudomására hozni, hogy
a Gyulán, Városház-utca n. szám alatt fekvő **Popp Alajos-féle**

gőz- és kádfürdőt

megvettem, és azt a kor igényeinek megfelelően, minden tekintetben a legczél-
szerűbben, a legizlésesebben és a legnagyobb kényelemmel berendeztem.

Fürdő árak:

1. Teljes gőzfürdő villanyval	1 kor. — fill.
2. Lányha fürdő hideg zuhanyval	— " 80 "
3. Gőzfürdő bérletjegy 10 drb 3 havi érvénynyel	8 " — "
4. Lányha fürdő és hideg zuhany bérletjegy 10 db 3 havi érvénynyel	6 " — "
5. Gyermekjegy az összes fürdőre	— " 60 "
6. Hidegzuhany	— " 50 "
7. Ugyanaz bérletjegy 10 drb 3 havi érvénynyel	4 " — "
8. Főfürdő	1 " — "
9. Ugyanaz bérletjegy 10 drb 2 havi érvénynyel	10 " — "
10. Kádfürdő teljes felszereléssel	1 " — "
11. Kádfürdő bérletjegy 10 drb 3 havi érvénynyel	8 " — "
12. Családi kettős kádfürdő	1 " 60 "
13. Deákjegy teljes fürdőre	— " 80 "

A gőz- és kádfürdő, a külső és belső átalakítások és teljesen új kazán beállítása miatt folyó évi április 9-től kezdve 10 napon keresztül szünetelni fog.

Főtörökvésem leend pontos és előzékeny kiszolgálás által a nagyérdemű közönség pártfogását kiérdemelni, amelyet magam számára kikérve és számos látogatásért esedezve maradtam,

kiváló tisztelettel:
Mandorf Gyula,
gőz- és kádfürdő-tulajdonos.

121 1-3

5. ábra: Hirdetés a gőzfürdő megnyitásáról, díjairól. Forrás: Békés, 1901

Fürdőfejlesztés keretében az épület udvarában egy 430 méteres kutat fúratott, melyre 1903-ban kapott engedélyt. A kút közkifolyója még az 1970-es években is működött.

A városban máshol is működtek fürdők ebben az időben. Az egyik a Damjanich utcában működő „koporsós fürdő” volt, melyet Wladár Pál szabadalmaztatott és Wladár-féle hordozható gőzfürdőként vált ismertté 1873-ban.¹⁰ Ennek alapját a XIX. században fejlesztette ki egy lakatos mester, melynek köszönhetően két fekvő és egy ülőfürdőt tudtak üzemeltetni. A szerkezet koporsó alakú volt és két részből állt. Az alsó részben középen egy réztartályt helyeztek el, melybe öntötték a forró tea főzetet. E fölött helyezkedett el a hordágszerű vászon, melyre a beteg feküdt és rázárva a felső fedél részt, melyből csak a fej maradt ki, jött létre a gőzfürdő. A gyógyteát, mely a gőzt biztosította, a szomszédos lakatosműhelyből tartották melegen. A kezelésekhöz használt főzetek receptje nem maradt fenn az utókor számára, de valószínűleg az ebben az időben használatos főzeteket alkalmazták. A reumát különböző növények főzeteivel gyógyították, mint például a paprika- és paradicsominda, a fűzfalevél, a diófalevél, a farkasalmalevél, a fájdalomorsó, az ökörfarkkóró, a zsálya, a kakukkfű,

¹⁰ Békés 1873a

a mezei zsurló, a csalánlevél, stb..¹¹ A fürdő 1903-ban Illich Sebestyén tulajdonában került és más kisebb fürdő is üzemelt még 1915-ben a Pósteleki utcában Hajdú Péter üzemeltetésével.¹²

Gyula város fürdőélete Trianon után

A trianoni békeszerződés jelentős mértékben változtatott a város gazdasági hátterén, így Gyula városának helyzetén is. A városnak széleskörű átalakuláson kellett végig mennie, új profilt kialakítva és ebben szerepet kapott a többek által támogatott fürdőélet és fürdővárossá fejlesztés, különösen az 50-es évektől.

Gyulán a fürdőkultúrának jelentős múltja és hagyománya volt, így Trianon után sem maradt sokáig fürdő nélkül a város. A tulajdonos halála után a Mandorf fürdő évekig nem üzemelt, majd 1923-ban Lampel Dezső először, mint bérlő, majd 1925-től tulajdonosként üzemeltette azt.¹³ A Lampel-féle fürdőt 1952-ben államosították, majd a város üzemeltette egészen 1965. március 20-ig, amikor a gőz- és kádfürdő 78 év működés után végleg bezárt, mert megtörtént a Gyulai Várfürdő fedett részlegének átadása.¹⁴ Az ingatlan 1986-ban a Körös-vidéki Vízügyi Igazgatóság kezelésébe került vízügyi múzeum létesítése céljából. Az épület felújítása 1993-ban kezdődött és 2003-ban fejeződött be. Ma a Tájvízháznak ad otthont¹⁵ (6. ábra).

6. ábra: A Tájvízház Gyulán napjainkban, falán a korábbi gőzfürdőre emlékeztető táblával. Forrás: Saját fotó, 2020.06.22.

¹¹ Árpási 2014.

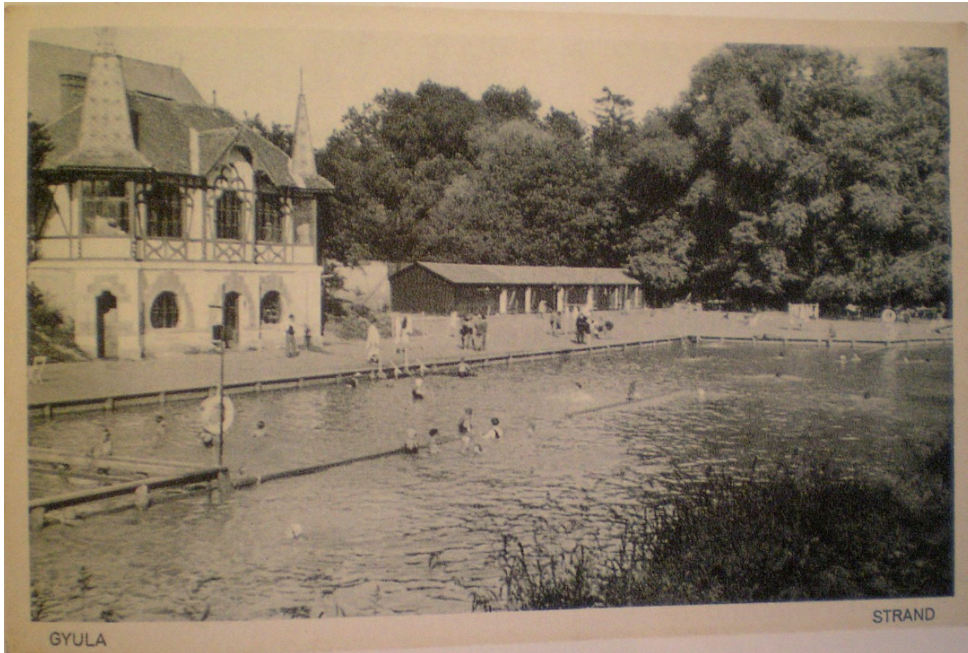
¹² Durkó et al. 2008.

¹³ Vasas – Lázár 2013.

¹⁴ Szabó 2016.

¹⁵ Vasas – Lázár 2012.

Az 1900-as évek elején a már üzemelő fürdőkön túl, megfogalmazódott egy ártézi vízzel táplált úszómedence létesítésének gondolata (1924), melyet a népkert mögötti szőlőkbe terveztek. Megépítése azonban anyagi okok miatt nem valósult meg, ezért Trautwein Gyula új tervet készített, melyben az uszodát a kastélykert felett, az Élővíz-csatorna medrében helyezték el, de ez a terv sem vált valóra.¹⁶ A Partfürdő létesítéséig 1930-ig kellett várni, amikor Pfaff Ferenc és Schneider Mátyás vállalkozó építőmesterek felépítették a Korcsolyapavilon előtt a városi strandot¹⁷ (7. ábra).

7. ábra: A Partfürdő. Forrás: Bagyinszki, 2003

Az Élővíz-csatornából leválasztott „medence” 60x12 méteres volt, a Körös vize táplálta, homokos parttal rendelkezett, mely 1930 augusztusától kapott ideiglenes működési engedélyt. A Partfürdő állapota a második világháború végére leromlott és az építetők hiába próbálták, nem tudták megmenteni.

Az Almásy család vagyoni helyzete 1941-ben megromlott, ezért eladásra kínálta a várat és a kastélyt a városnak, a kastélyparkot pedig felparcellázták. Már ekkor megfogalmazódott egy gyógyfürdő létesítésének gondolata. A család közbenjárására 1942-ben megalakult a Fürdő és Üdülő Részvénytársaság és elkezdődtek a kútúrás munkálatok.¹⁸ Azonban a geológiai vizsgálatok és az 1100 méteren talált melegvíz

¹⁶ Scherer 1938b

¹⁷ Árpási 2014.

¹⁸ Jancsó 2018.

hőmérséklete és hozama sem volt elegendő a gyógyfürdő létesítéséhez. Az „Abaházi bácsi bütyökáztatója” mellé a forráshoz azonban 1950-ben építettek egy 33 1/3 méteres úszó- és műugró medencét.¹⁹ Számos kudarc után 1957-ben a Városi Tanács döntött a gyógyfürdő létesítéséről, melynek anyagi forrásának megteremtéséhez bevonták a város lakosságát is. Úgynevezett fürdőépítési, vagy más néven téglajegyeket (10, 20, 50, 100 forintos) adott ki a város, melyeket a lakosok megvásárolva hozzájárulhattak a költségekhez, majd fürdőjegyre válthatták be a fürdő megvalósulása esetén. 1958 májusában kezdődtek a fúrások és szeptember 17-én 2004 méterről a felszínre tört a 71°C-os sárgás-barna víz, 500 liter/perc hozammal. A város szűkös anyagi forrásai miatt azonban csak 1959. május 1-én nyílt meg a Gyulai Várfürdő első termálmedencéje a Partfürdő medencéjének átalakításával és termálvíz feltöltéssel.²⁰ A termálvíz kémiai vizsgálatát 1959 januárjában az Országos Közegészségügyi Intézet végezte és megállapította, hogy a víz alkáli-hidrogén-karbonátos, melynek összes ásványi anyag tartalma 2257,8mg/l és alkalmas gyógyászati célokra²¹.

A GYULAI VÁRFÜRDŐ A KEZDETEKTŐL NAPJAINKIG

A Gyulai Várfürdő, mely nevét a 2. Számú Általános Iskola tanulói nyertes pályázatának köszönheti, 1959. május elsején nyitotta meg első termál medencéjét, az alkáli-hidrogén-karbonátos termálvízzel feltöltve. Már az első fürdőidény megvilágította azt a tényt, hogy a Várfürdő fejlesztésére szükség lesz medencék és öltözők tekintetében egyaránt. A város vezetősége is a fürdőfejlesztésben és a kulturális rendezvények szervezésében látta a város kitorési lehetőségét. Ennek eredményeként már 1959-ben megkezdődött a II. számú termálkút fúrása, valamint egy sekélyebb strandmedence, az úgynevezett „vörös medence” (vörös műkőborítása miatt) a mai csúszdás medence helyén, továbbá öltözők építése, melyek átadására csak 1960-ban került sor. A következő évben (1961) három gyermekmedencével és két ülőpados gyógymedencével bővült a Várfürdő szolgáltatáskínálata, mely a Gyulai Várszínház megnyílásával együtt számos rendezvénynek adott otthont a következő években.²²

A következő fejlesztésre 1963-ban került sor, a második fürdőfejlesztési ütemben, amikor a grófi Lovarda fedett fürdővé alakítása volt a cél. A munkálatok 1965-ben fejeződtek be, amikorra megépült a fedett téli fürdő két gyógymedencével, egy 33,3 méteres fokozatosan mélyülő versenymedencével és az előcsarnokban pénztárral, fodrásszattal és büfével.²³

Ezt követően, 1966-ban adták át a tisztasági fürdőt 23 darab egykádás és nyolc darab kétkádás kabinnal, mely kádakat termálvízzel töltöttek fel, így gyógyászati célok-

19 Internet 1.

20 Jancsó 2018.

21 Durkó et al. 2008.

22 Jancsó 2018.

23 Durkó et al. 2008.

ra is használhatók voltak. A kabinokhoz pihenőfolyosó is tatózott és ebben az évben épült ki a fürdő alapközműve és gépháza is.²⁴

A gyógyászati részleget 1968-ban adták át és az I. termál számú kút vizét gyógyvízzé nyilvánították. A gyógyászat gyógymedence kezeléssel, iszapfürdő kezeléssel, súlyfürdő kezeléssel, szénsavfürdő kezeléssel és fizioterápiával állt rendelkezésre a reumatológiai betegek kezeléséhez, mely eljárások egyre több vendéget vonzottak. A vendégszámot az is növelte, hogy 1970-ben felépült a 400 férőhelyes SZOT-MEDOSZ gyógyüdülő (mai Erkel Hotel) és 1972-ben megépült az 50 méteres versenyuszoda a 400 fős lelátóval, mely az úszóspor fellenülését eredményezte. Emellett épült meg később a fedett uszoda. Az évtized közepe táján, 1976-ban már 4000 négyzetméter vízfelület várta a fürdőzőket a 8,5 hektáros kastélyparkban. A Várfürdő a 70-es években élte fénykorát. Újabb medence is épült, a „dögönyözős medence” és a víztisztító rendszert is kiépítették, valamint felújítottak medencéket és a Lovarda tetőszerkezetét, de sok szükséges beavatkozás azonban elmaradt.²⁵

A nyolcvanas évek elején 1981-ben, megtörtént a fürdő bútorzatának cseréje, új tornaterem került kialakításra, felújításra és bővítésre került a vízgyógyászati részleg, továbbá megtörtént az öltözők áthelyezése és szekrényes rendszerűvé alakítása. Elkészült a ma már „árnyékolós gyógymedence” árnyékolója is. Az 1984. évben készült el a ragasztott fakupolájú fedett fürdő öt medencével. A gyógyvíznek köszönhetően 1985-ben a fürdő környékét a Népjóléti Minisztérium gyógyhellyé nyilvánította. Ezután pedig 1987-ben műszaki fejlesztések történtek és az Élővíz-csatorna partján új kereskedelmi egységek épültek.

A rendszerváltás után 1990-ben érte el a Gyulai Várfürdő a legmagasabb vendégszámot, 1323358 főt. A következő évben megtörtént a Vízmű és a Várfürdő szétválasztása és így 1992-től a Gyulai Várfürdő az önkormányzat kft-jeként működött tovább. Az új vezetés jegyáremelést hajtott végre és dúlt a délszláv háború is, melyek hatása együttesen folyamatos vendégszám csökkenést eredményezett. Ezen kívül a társadalombiztosítási támogatás összege is jelentősen csökkent, mely hatások nagymértékű bevételcsökkenést eredményeztek a fürdőben. Az elkövetkező időkben sajnos jelentősen amortizálódott a fürdő.²⁶

Szintén 1992-ben Gyulán tartotta alakuló közgyűlését a Magyar Fürdővárosok Szövetsége, mely attól kezdve folyamatosan végzi szakmai tevékenységét.²⁷

Az 1998-as választások után elkezdődött a Gyulai Várfürdő új fejlesztési stratégiájának kidolgozása. Ennek részeként megemelésre került a Gyulai Várfürdő kft. törzstőkéje, melynek köszönhetően az intézmény hitelképpessé vált és így megvalósulni látszott a szükséges fejlesztések elvégzése.²⁸ A felújítások több lépcsőben zajlottak.

24 Durkó et al. 2008.

25 Jancsó 2018.

26 Durkó et al. 2008.

27 Szabó 2018.

28 Durkó et al. 2008.

Az első, a Széchenyi I. project 2002-ben lehetővé tette a medencék és a fűtésrendszer korszerűsítést. A második Széchenyi II. project (2004-2005) pedig a Lovarda rekonstrukcióját, a Polip medence megépítését, az uszoda és a pénztárak átalakítását realizálta. A következő nagy léptékű fejlesztésre 2009-ben került sor a Castello Szaunapark megépítésével (8. ábra).

8. ábra: Castello Szaunapark kültéri rész
Forrás: Saját fotó, 2009

Végül 2013-ban jött létre a Gyulai Várfürdő történetének legnagyobb beruházása, melynek segítségével felépült az AquaPalota, az új családi élményfürdő (9. ábra).²⁹

²⁹ Internet 2.

9. ábra: AquaPalota Gyula
Forrás: Internet2

A GYULAI VÁRFÜRDŐ GYÓGYÁSZATÁNAK RÖVID TÖRTÉNETE

A gyógyvizes gyógykezelésekkel rendelkező gyógyászat kialakításának elképzelése már az 1950-es években megfogalmazódott dr. Gyarmati István gondolataiban, még a termásvíz kút fúrása előtt. A mozgásszervi betegek ellátása Gyulán azonban csak 1962-ben kezdődött meg dr. Aranyosi Margit főorvosnő (az Országos Reumatológiai és Fizioterápiás Intézetből érkezett) munkájával, még a kórház területén. A betegszám emelkedésével indokolttá vált az ellátás Várfürdő területére való áthelyezése. A Gyulai Várfürdő gyógyászata 1968. augusztus 1-én nyílt meg, az akkori kor modern eszközeivel. A működtetés és a szakdolgozók is a kórház irányítása alá tartoztak, de a vízgyógyászati részleg a Várfürdő részeként üzemelt. Ezzel a Megyei Kórház végezte a mozgásszervi betegek kivizsgálását és a fürdő vízgyógyászataival közösen, ugyan ott látta el a mozgásszervi betegek fiziko-balneoterápiás kezelését, mely kevés helyen történt hasonló módon az országban. A betegszám folyamatosan növekedett, mivel az ország számos részéről érkeztek a betegek. A gyógyászati tapasztalatok eredményeit benyújtva az Országos Közegészségtani Intézethez, a Várfürdő I. számú kútjának vizét 1968-ban gyógyvízzé nyilvánították és a gyógykezeléseket társadalombiztosítási támogatással vehették igénybe a betegek. Ennek következtében egyre jobban emel-

kedett a gyógyfürdő vendégszáma és a megnövekedett szállásigényt az 1970-ben felépült a SZOT-MEDOSZ gyógyüdülő (mai Erkel Hotel) elégítette ki, mely 1982-ben új épületszárnyal bővült. Eközben, 1971-ben a Gyulai Várfürdőt gyógyfürdővé minősítették. A továbbra is folyamatos látogatószám növekedés miatt 1983-ban további bővítés vált szükségessé az épületek, az eszközpark, a szakorvosok és a szakdolgozók tekintetében egyaránt. A betegellátás a következő tíz évben is a kórház és a fürdő együttműködésével valósult meg.

A Megyei Kórház 1993-tól nem folytatta tovább az együttműködést a Várfürdővel, ezét az Erkel Hotel alakított ki önálló gyógyászati részleget, mely 2001-ig működött. A szálloda üzemeltetője és a fürdő vezetése 2000-ben megállapodott a gyógyászati dolgozók átvételében és így 2001. január 1-től a Gyulai Várfürdő gyógyászati részlegén folytatódott a betegellátás Dr. Urbancsok Judit vezetésével.³⁰ A következő évben, 2002-ben a Széchenyi Terv keretében sor került a teljes gyógyászati részleg felújítására.³¹

Ezt követően 2009-ben újabb változások történtek a Gyulai Várfürdő történetében, melynek következtében a szakorvosi rendelőt a Békés Megyei Pándy Kálmán Kórház reumatológus szakorvosai látták el Dr. Keszthelyi Péter vezetésével, a gyógyászati csoportot pedig Hojcska Ágnes Erzsébet vezette 2013-ig. Ebben az időszakban nyitott meg a Beauty Masszázs Szalon közel negyven masszázskézelésével, valamint mozgásterápiás foglalkozásokkal is bővült az önfinanszírozott kezelések kínálata, továbbá megtörtént a gyógyvízminősítés soron kötelező megújítása.

A következő években megkezdődött a Várfürdő történetének legnagyobb léptékű beruházásának az AquaPalota családi élményfürdőnek a megépítése, melynek részeként 2012-ben a gyógyászat fizioterápiás részlege és a tornaterem került felújításra és áthelyezésre az 1983-ban átadott „Fehér terem” vár felőli oldalára.

Napjainkban, a Gyulai Várfürdő nátrium-hidrogén-karbonátos gyógyvízre épülő korszerű gyógyászata Dr. Zahorán Ágnes reumatológus szakorvos vezetésével várja a gyógyulni vágyókat. Az eljárások között megtalálhatók a fizioterápiás (diadinamikusan áram; dionin iontoforézis; különleges galvánkezelések: Bourgignon és Bergonier kezelés; négyrekeszes galvánkezelés; interferencia kezelés; TENS; izomstimulációs kezelések: orosz stimuláció, szelektív ingeráramú kezelés; ultrahang kezelés; Lymphomat kezelés; kryoterápia; Safe Laser) és a társadalombiztosítás által támogatott balneoterápiás gyógykezelések (1. táblázat), a gyógytorna, valamint a kiegészítő önfinanszírozott kezelések.

30 Durkó et al. 2008.

31 Internet 1.

A gyógyászati ellátások kódszáma	A gyógyászati ellátások megnevezése
01	Gyógyvizes gyógymedence
02	Gyógyvizes kádfürdő
03	Izszappakolás
04	Súlyfürdő
05	Szénsavas fürdő
06	Orvosi gyögmasszázs
07	Víz alatti vízszugármasszázs
08	Víz alatti csoportos gyógytorna
09	Komplex fürdőgyógyászati ellátás
10	18 éves kor alatti csoportos gyógyúszás

1. táblázat: A Gyulai Várfürdő támogatott gyógyászati ellátásainak megnevezése és kódszáma

Forrás: Hojcska, 2013

Ezek az eljárások számos különböző kórkép esetében, traumás sérülések és műtéti utókezelések során nyújthatnak segítséget a betegeknek és csökkenthetik a fájdalmat.³²A gyógykezelések társadalombiztosítási támogatással évente kétszer vehetők igénybe a magyar társadalombiztosítással rendelkező személyek számára. A Gyulai Várfürdő gyógyvize főként mozgásszervi, ideg- és bőrgyógyászati panaszok enyhítésére alkalmas.

ÖSSZEZGÉS

Gyula városának történelme és fürdőkulturájának fejlődése szinte végig párhuzamosan együtt haladt, bár különböző mértékben. Eleinte a gazdaság volt a vezető ágazat a városban, de az első gőzfürdő bezárása után a Várfürdő első medencéjének megépülésével Gyula városának fő profilja a gyógyturizmus lett. Az első termálkút a Várfürdő fejlődésén és fejlesztésén keresztül, a gyógyászati ellátás színvonalának növekedésével, a mindehhez kapcsolódó infrastruktúrájával, valamint az egyre bő-

³² Hojcska 2014.

vülő szolgáltatás-, és programkínálatával napjainkra a Dél-Alföld gyógyturisztikai gyöngyszemévé, az „Egészség bástyájává” tette városunkat, a történelmi fürdővárost. Megtisztelő, hogy a Gyulai Várfürdő szakembereként részese lehettem a gyulai fürdőéletnek.

*Hojcska Ágnes Erzsébet MSc
óraadó oktató; Gál Ferenc Egyetem, Gyula;
okleveles fizioterapeuta; Békés Megyei Központi Kórház, Gyula*

FELHASZNÁLT IRODALOM

Papír alapú

Árpási Gyula: *Gyula Könyv*. Budapest, Kossuth Kiadó, 2014.

Bagyinszki Zoltán: *Gyula régen és ma I*. Gyula, Gyulai Évszázadok Alapítvány, 2003.

Czeglédi Imre: *Gyula Városi útikalauz*. HISZI-Map Kft, 2004.

Durkó Károly – Urbancsok Judit – Balla Tibor – Bagyinszki Zoltán: *Gyula régen és ma – A Gyulai Várfürdő története*. Gyulai Évszázadok Alapítvány, 2008.

Durkó Károly: *Gyula régen és ma (második kötet)*. Gyula, Gyulai Évszázadok Alapítvány, 2004.

Hojcska Ágnes Erzsébet: A fizio- és balneoterápia lehetőségei a fájdalomcsillapításban. In: Polgár J. Péter (szerk.): *Tudományos eredmények elismerése és disszeminációja a Pannon Egyetemen*. Szakmai Ismeretterjesztő Fórum Hévízgyógyfürdőn, 2014.

Hojcska Ágnes Erzsébet: Bizonyítékon alapuló balneoterápia Hévízen, In: Polgár J. Péter (szerk.): *Tudományos eredmények elismerése és disszeminációja a Pannon Egyetemen*. Szakmai Ismeretterjesztő Fórum Hévízgyógyfürdőn, 2013.

Hubai Imre: *Gyula földrajza*. Doktori értekezés, Szeged, 1934.

Kasza Sándor (szerk.): *Magyarország kistérségei – Közép Békés*. CEBA Kiadó, 2000.

Scherer Ferenc (a): *Gyula város története I*. Gyula, Gyula M. Város Kiadása, 1938.

Scherer Ferenc (b): *Gyula város története I*. Gyula, Gyula M. Város Kiadása, 1938.

Szabó Eszter: Ezentúl emléktábla jelzi Gyulán, hogy itt egykoron gőz- és kádfürdő üzemelt. *Gyulai Hírlap*. 2016. március 20.

Szabó Zoltán: *Fürdővárosok együttműködése Magyarországon*. Túrkeve, MFVSZ könyvek különkiadás, 2018.

Szabó Zoltán, Hojcska Ágnes Erzsébet: *Medical devices in the service of tourism in the XIX. century*. Zbornik Janković, Vol. II No. 2, 2017. 61–75.

Vasas Ferencné – Lázár Istvánné: *Feltárul a múlt*. Gyula, Bodoki Károly Vízügyi Múzeum Baráti Kör, 2013.

Vasas Ferencné, Lázár Istvánné: *A TájVízHáz épületének és egykori lakóinak története*, Gyula, Bodoki Károly Vízügyi Múzeum Baráti Köre, 2012.

Elektronikus

Békés (a): Hirdetés, (1917) 49. évfolyam, 1-52. szám (1917. 06. 03. 22. szám) Forrás: https://library.hungaricana.hu/hu/view/Bekes_1917/?pg=126&layout=s Letöltve: 2020.06.13.

Békés (b): Hirdetés, (1917) 49. évfolyam, 1-52. szám (1917. 02. 04. 5. szám) Forrás: https://library.hungaricana.hu/hu/view/Bekes_1917/?pg=24&layout=s&query=f%C3%BCrd%C5%91 Letöltve: 2020.06.13.

Békés: Hirdetés, (1887) 6. évfolyam, 1-52. szám (1887. 07. 03. 27. szám) Forrás: https://library.hungaricana.hu/hu/view/Bekes_1887/?pg=123&layout=s Letöltés: 2020.06.13.

Békés: Hirdetés, (1901) 33. évfolyam, 1-52. szám (1901. 04- 07. 14. szám) Forrás: https://library.hungaricana.hu/hu/view/Bekes_1901/?pg=69&layout=s&query=csal%C3%A1di Letöltés: 2020.06.14.

Internet 1 : <https://varfurdo.hu/gyulai-varfurdo-tortenet-m222> Letöltve: 2020.06.20.

Internet 2: <https://varfurdo.hu/aquapalota-csuszdak-m232> Letöltés: 2020.06.21.

Jancsó Ágnes: Régi Idők Vizein X. (2018) Lechner Tudásközpont Forrás: <http://lechnerkozpont.hu/cikk/fure-lepni-csak-mezitlab-vagy-puha-uszocipoben-szabad> Letöltve: 2020.06.